

SPF

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag januari - juni 2024

Inhoudsopgave

1. Kerncijfers	04
2. Inleiding verantwoord beleggen	05
2.7.1. Versterking ESG Risicobeheer	08
2.7.2. Klimaatdoelstelling SPF wordt toegepast in het UBS Aandelenmandaat	08
3. Uitsluitingsbeleid	09
4. Engagement	13
4.1. SPF en de dialoog	13
4.2. Overzicht normatief engagementprogramma	15
4.3. Normatief: Mensenrechten	18
4.4. Normatief: Arbeidsnormen	21
4.5. Normatief: Milieu	23
4.6. Normatief: Anti-corruptie	26
4.7. Escalatieoverzicht	27
5. Stembeleid & Corporate Governance	28
6. ESG-integratie	34
7. Impact beleggen	36
8. Bijlagen	38

1. Kerncijfers

Kerncijfers MVB-halfjaarverslag SPF

KLIMAATNIEUWS

Klimaatdoelstellingen

SPF wil een bijdrage leveren aan het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 1,5 graden Celsius. Uiterlijk in 2050 willen wij dat onze beleggingsportefeuille klimaatneutraal is. In de route naar uiteindelijk een klimaatneutrale portefeuille in 2050 streven we naar minimaal 50% reductie van de CO₂-voetafdruk in 2030 ten opzichte van die van de benchmark per ultimo 2020. Dit realiseren wij door een initiële reductie van 30% en daarna tot 2030 een gemiddelde reductie van 7% per jaar.

Speerpunten

SPF heeft 2 speerpunten: **Klimaat en Gezondheid.**

609

vergaderingen
gestemd

Stemcijfers

609 aandeelhoudersvergaderingen
9.439 agendapunten

673

ISSUERS EN LANDEN
WAARIN WIJ NIET
INVESTEREN

Uitsluitingen

- 103 Controversiële wapens
- 35 Staatsbedrijven
- 395 Steenkool, teerzanden, schalieolie en -gas en Arctisch olie en gas
- 72 Normschenders en goed bestuur (SFDR)
- 41 Tabak
- 27 Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

105

DIALOGEN MET 69
ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	26
Milieu	35
Arbeidsnormen	34
Corruptie	10

Gebruik van de opbrengsten Green bonds

Hernieuwbare energie	15%
Energie-efficiëntie	21%
Duurzaam transport	15%
Circulaire economie	1%
Duurzaam waterbeheer	1%
Afvalbeheer en -preventie	0%
Natuurlijke hulpbronnen	2%
Conservatie biodiversiteit	0%

2. Inleiding verantwoord beleggen

SPF past instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten door het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van SPF vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

SPF houdt bij het beleggen rekening met mens, milieu, duurzaam ondernemen en hoe ondernemingen worden bestuurd. Het gaat bij onze beleggingskeuzes om een goed én verantwoord rendement. Daarom besteedt SPF in het beleggingsbeleid aandacht aan ecologische, sociale en governance (ESG) onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid (hierna MVB-beleid) hanteert het pensioenfonds drie belangrijke internationaal geaccepteerde raamwerken voor verantwoord ondernemen, namelijk: het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact), de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (Guiding Principles).

Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 8.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, principes van de International Labour Organisation (ILO), de Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling en de VN conventie tegen corruptie. Het UN Global Compact verlangt van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De Guiding Principles geven internationaal geaccepteerde richtlijnen over hoe ondernemingen met mensenrechten dienen om te gaan. Deze raamwerken en de genoemde thema's vormen een belangrijk uitgangspunt voor ons MVB-beleid.

2.3. Wat doet SPF?

Verantwoord beleggen kan op verschillende manieren worden ingevuld. Daarbij staan diverse instrumenten ten dienste van SPF. Het pensioenfonds kiest voor een combinatie van verschillende instrumenten voor de uitvoering van MVB-beleid. Bij het in praktijk brengen van het MVB-beleid maakt SPF gebruik van de volgende MVB-instrumenten:

1. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
2. Uitsluiten;
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. ESG-integratie, het integreren van duurzaamheidsinformatie in de beleggingsprocessen;
5. Impact beleggen, green bonds, hernieuwbare energie.

De instrumenten en de gemaakte keuzes worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

SPF maakt voor het beheer van het vermogen gebruik van meerdere externe vermogensbeheerders. Het MVB-beleid kan direct worden toegepast op beleggingen die zijn vormgegeven in eigen beleggingsmandaten. Wanneer SPF echter gebruik maakt van beleggingsfondsen is het niet mogelijk een eigen MVB-beleid toe te passen. Dan is het beleid van de aangestelde fondsbeheerder leidend voor de invulling en uitvoering van een eventueel MVB-beleid. Bij

(wijzigingen van) de samenstelling en invulling van de beleggingsportefeuille en managerselectie wordt geëvalueerd in hoeverre SPF haar MVB-beleid kan toepassen. SPF streeft ernaar dat het beleggingsbeleid van externe partijen zo veel mogelijk aansluit bij de MVB-doelstellingen van SPF.

Onderstaand wordt per beleggingscategorie weergegeven welke MVB-instrumenten SPF toepast. In de bijlage wordt per beleggingscategorie een tekstuele toelichting gegeven.

TABEL 2.4.1

Beleggingscategorieën	Uitsluiten wapens	Uitsluiten Norm Schenders	Uitsluiten landen	Uitsluiten Tabak	Uitsluiten Kolen, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas	ESG Integratie*	Stemmen	Normatieve engagement
Staatsobligaties	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Credits	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	V
High Yield	V	V	n.v.t.	V	V	n.v.t.	n.v.t.	V
EMD HC	V	V	V	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
EMD LC	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hypotheken	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Vastgoed**	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	n.v.t.
Aandelen***	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	V
Private Equity	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
Infrastructuur	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
Liquide middelen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.

*Met ESG Integratie wordt bedoeld het expliciet meenemen van ESG informatie in het beleggingsproces met als doel een verbeterde risico-rendementsverhouding.

** Beleid beheerder toegepast

*** Voor deelname in aandelen beleggingsfondsen wordt het stembeleid van de beheerder toegepast

LEGENDA

Niet toepasbaar	n.v.t.
Toegepast door SPF	V
Beleid beheerder toegepast	V
Niet toegepast	X

2.5. Due diligence beleid

SPF heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen (IMVB-convenant). Met dit convenant slaan de pensioenfondsen de handen ineen om wereldwijd samen met andere partijen invloed uit te oefenen en problemen in de keten van internationaal opererende ondernemingen waarin door pensioenfondsen belegd wordt te voorkomen en aan te pakken. Dit doen zij zowel op het gebied van mensenrechten als milieu.

Het beleid is terug te vinden als bijlage van het MVB-beleid van SPF. SPF heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan SPF.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeert SPF (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van SPF zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaat SPF de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaat SPF over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 2.5.1

Per 30-06-2024	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen
Mensenrechten	15	6
Arbeidsnormen	6	2
Milieu	20	2
Anti-corruptie	0	9

In de bijlagen van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 4 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. Per thematisch aandachtsgebied zijn de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

2.6. Hoe legt SPF verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Tweemaal per jaar doet SPF verslag over de invulling van het MVB-beleid. Ook rapporteert SPF over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. De rapportages zijn toegankelijk via de website. De volgende documenten worden gepubliceerd:

1. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Beleid;
2. Halfjaarlijks Verantwoord Beleggen Verslag;
3. Halfjaarlijks Voortgangsverslag Normatieve dialogen (voor het bestuur: niet publiek);
4. ESG-beleid Russell Investments;
5. Overzicht beleggingen per jaareinde;
6. a.s.r. real assets investment partners MVB jaarverslag.

2.7. Recente ontwikkelingen

2.7.1. Versterking ESG Risicobeheer

ESG staat hoog op de agenda bij De Nederlandse Bank (DNB). De DNB werkt aan kaders voor de beoordeling van ESG-risicobeheersing bij pensioenfondsen en heeft bij verschillende fondsen al onderzoek gedaan naar de mate van implementatie. DNB zal in 2024 de focus leggen op het informeren en activeren van de sector. Vanaf 2025 zal DNB ook gaan normeren en pensioenfondsen die te weinig doen aan het beheersen van hun ESG-risico's actief gaan aanspreken. Om pensioenfondsen te ondersteunen heeft de DNB twee gidsen uitgegeven op het gebied van ESG risico's.

SPF is in de eerste helft van 2024 aan de slag gegaan met het versterken van het ESG-risicobeheer. Dit gebeurt aan de hand van een stappenplan voor het opzetten en uitvoeren van ESG-risicobeheer. In de eerste helft van 2024 is gestart met een gap analyse, die volgt uit een analyse van de DNB-gids en de huidige aanpak van SPF. In de tweede helft van 2024 volgt een eigen risicobeoordeling (ERB). Het uitgangspunt is een long list met risico's die relevant zijn voor het pensioenfonds. Vervolgens wordt de long list teruggebracht naar een short list met risico's, waarvan wordt ingeschat dat deze risico's het meest relevant zijn voor het pensioenfonds. Van ieder relevant ESG-risico wordt een inschatting gemaakt van de kans, impact, bruto risico, beheersmaatregelen, netto risico en toekomstige acties. SPF doorloopt de risicobeoordeling vanuit twee perspectieven: of het een groot financieel risico betreft; en wat het maatschappelijke risico is. Op deze manier komen de voor SPF meest belangrijke risico's naar voren.

ESG-risicobeheer is géén eenmalige exercitie maar moet een vast en terugkerend onderdeel worden van de risicobeheercyclus. SPF zal de ERB periodiek herhalen zodat actuele inzichten uit de portefeuille meegenomen kunnen worden in het risicobeheer. Het opstellen van een nieuwe longlist en shortlist zal niet jaarlijks nodig zijn maar zal wel jaarlijks geëvalueerd worden, zodat recente ontwikkelingen worden meegenomen in het risico-identificatieproces.

2.7.2. Klimaatdoelstelling SPF wordt toegepast in het UBS Aandelenmandaat

SPF streeft er naar om over een steeds groter deel van haar portefeuille haar klimaatdoelstellingsbeleid door te voeren. In het eerste halfjaar evalueerde SPF het Aandelen wereldmandaat bij UBS. Aan de hand van deze evaluatie heeft het pensioenfonds de keuze gemaakt om in dit mandaat de opgenomen klimaatdoelstelling te vervangen en ook hier de standaard klimaatdoelstelling van SPF expliciet te gaan toepassen.

3. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom SPF ervoor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het SPF ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen schenden, bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van SPF richt zich op de volgende criteria: producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas, Arctische olie- en gas, structurele schenders, landen, staatsondernemingen van uitgesloten landen en ondernemingen die de vereiste van het goed bestuur schenden.

3.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor SPF uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 juli 2024 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	Nucleaire wapens Biologische wapens Chemische wapens Antipersoonsmijnen Clustermunitie Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPF daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 5% is. Tevens worden e-sigaretten uitgesloten van belegging.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Steenkool	SPF hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor

	<p>thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkool gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen voornamelijk niet meegenomen in deze berekening. 2. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen). 			de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Teerzanden	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Normschenders	SPF sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.	ISS ESG	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Landen	<p>In de discretionaire staatsobligaties en EMD mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden tevens gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Freedom House met de Freedom in the World index, • ITUC met de ITUC Global Rights index; • EPI (Yale) met de Environmental Performance Index; • Transparency International met de Corruption Perception Index. 	EU en VN sanctielijst en ITUC	Jaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen.	MSCI	Halfjaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Goed bestuur	<p>SPF belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Goede managementstructuren; 	MSCI	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024

- Betrekkingen met werknemers;
- Beloning van het betrokken personeel;
- Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt SPF gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

3.1.1. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabak. Normschenders wordt jaarlijks geüpdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar wordt het beleggingsuniversum via MSCI gescreend voor het criterium steenkool, teerzanden,

schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

4. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het 'UN Global Compact', de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'. Wanneer ondernemingen deze richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat SPF in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo draagt SPF bij aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

4.1. SPF en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid van SPF. Met het aangaan van de dialoog willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en aandeelhouderswaarde vergroten. We voeren de dialoog rondom normatieve engagement.

We spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.

Het **Normatieve engagement** heeft als doel structurele schendingen van 'UN Global Compact' principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights' te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de 'UN Global Compact', OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe schendingen te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Escalatiestrategie

SPF hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Achmea IM haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;

- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als deze een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van SPF.

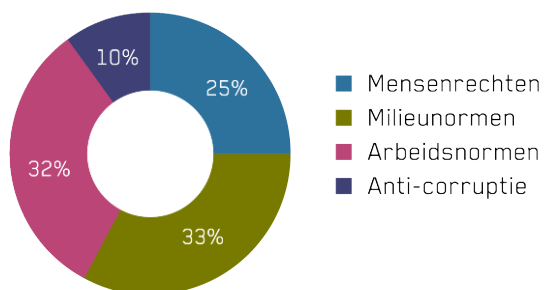
Wanneer er na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat is, wordt uitsluiting een reële optie.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's worden op de komende pagina's toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

4.2. Overzicht normatief engagementprogramma

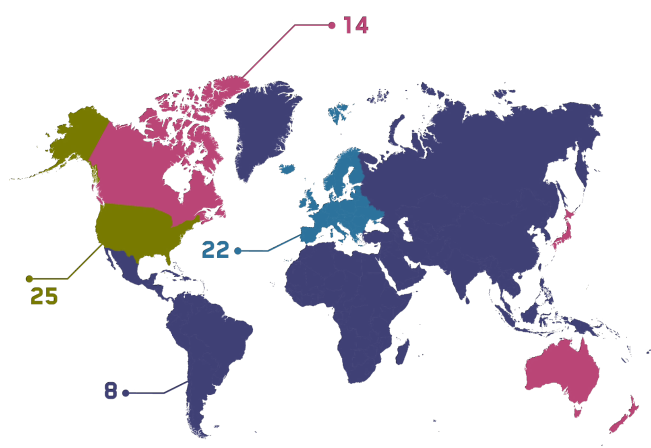
SPF vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 juni 2024 maken 69 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 105 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 8 ondernemingen een nieuwe dialoog (opnieuw) geïnitieerd. De ringdiagram weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 4.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het normatief engagementprogramma.

FIGUUR 4.2.2

¹ De staven in de diagram tonen het percentage dialogen waarin stappen zijn gezet (indicator 2, 3 en 4) op de mijlpalen. Wanneer een mijlpaal niet relevant is voor een dialoog, is de dialoog buiten beschouwing gehouden.

Voortgang lopende dialogen

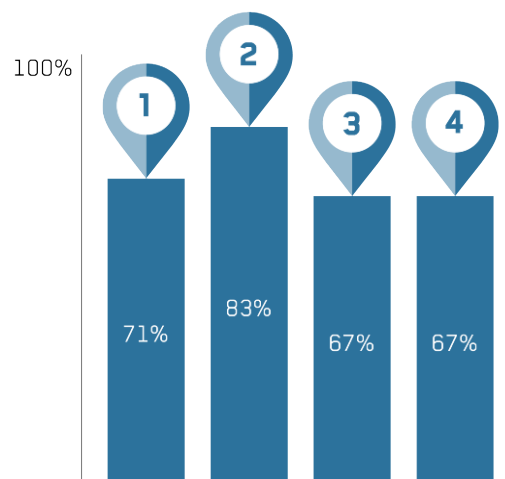
Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) er zijn geen maatregelen genomen, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.

TABEL 4.2.1 MIJLPALEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige normatieve engagementprogramma. De voortgang van het normatief engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 4.2.3 MIJLPAALVERDELING¹

1. Het delen van relevante informatie
2. Implementatie van Beleid
3. Herstel en Verhaal
4. Opheffen en/ of Voorkomen

Afgesloten en geëscaleerde dialogen

Over de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma zijn 67 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 5 ondernemingen is gedurende de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de onderstaande tabel genoemde 6 dialogen (succesvol) afgesloten. In 7 dialogen

werden één of meerdere escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) toegepast. Dit wordt besproken in het [Escalatieoverzicht](#).

In dit rapport worden alleen de in dit halfjaar afgesloten en geëscaleerde normatieve dialogen inhoudelijk besproken. Uitgebreide profielen van andere normatieve dialogen worden aan het eind van het jaar opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Normatieve Dialogen 2024*.

TABEL 4.2.2

Onderneming	Normschending
Barclays PLC	Arbeidsnormen
ENGIE SA	Mensenrechten
Mitsui & Co., Ltd.	Mensenrechten
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Corruptie
Vestas Wind Systems A/S	Mensenrechten

4.3. Normatief: Mensenrechten

SPF is in het eerste halfjaar van 2024 met 6 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2024**

Onderneming	Gestart
ENGIE SA	Q1 2024
Marubeni Corp.	Q1 2024
Mitsubishi Corp.	Q1 2024
Mitsui & Co., Ltd.	Q1 2024
Bank of America Corporation	Q2 2024
TC Energy Corporation	Q2 2024

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen². Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.3.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
Alphabet Inc. Class C	7	16-10-2023	Verenigde Staten	Frankrijk				
Amgen Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Barclays PLC	4	17-10-2022	Verenigd Koninkrijk	Verenigd Koninkrijk				
ENGIE SA	4	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Enel SpA	8	16-10-2023	Italië	Colombia				
Iberdrola SA	7	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Marubeni Corporation	8	15-02-2024	Japan	Indonesië				
Mitsubishi Corporation	8	15-02-2024	Japan	Mexico				
Mitsui & Co.,Ltd	4	15-02-2024	Japan	Brazilië				
Securitas AB	8	01-04-2024	Zweden	Zwitserland				
TC Energy Corporation	8	01-04-2024	Canada	Canada				
Tesla, Inc.	8	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				

² De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
UBS Group AG	7	17-07-2023	Zwitserland	Frankrijk				
Vestas Wind Systems A/S	2	21-07-2021	Denemarken	Kenia				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Barclays PLC

In maart 2024 werd duidelijk dat Barclays PLC beleid heeft aangenomen dat de betaling van eerlijke belastingen in het Verenigd Koninkrijk waarborgt. In 2009 heeft het bedrijf aandelen verkocht in Luxemburg en heeft zo belastinggeld van 1,8 miljard Britse pond niet hoeven te betalen. Sinds april 2024 zijn er geen beschuldigingen meer van Britse autoriteiten over de zaak. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd).

ENGIE SA

Het consortium Jirau Energia (waarin Engie SA een aandeel van 40 procent heeft) maakte in mei 2024 bekend dat ze drones heeft gedoneerd aan de 'Brazilian National Indigenous Foundation' en een workshop voor territoriale monitoring heeft gehouden voor inheemse volkeren met het oog op territoriale bescherming. Deze herstelmaatregelen komen voort uit een schending van de rechten van inheemse groepen. Jirau Energia zou onvoldoende informatie hebben gegeven aan de inheemse inwoners van het Jirau-gebied over de milieu-impact van haar hydro-elektrische energiecentrale. De herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd). Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement.

Mitsui & Co., Ltd.

Het consortium Jirau Energia (waarin Mitsui & Co., Ltd. een aandeel van 20 procent heeft) maakte in mei 2024 bekend dat ze drones heeft gedoneerd aan de 'Brazilian National Indigenous Foundation' en een workshop voor territoriale monitoring op afstand heeft gehouden voor inheemse volkeren met het oog op territoriale bescherming. Deze herstelmaatregelen komen voort uit een schending van de rechten van inheemse groepen. Jirau Energia zou onvoldoende informatie hebben gegeven aan de inheemse inwoners van het Jirau-gebied over de milieu-impact van haar hydro-elektrische energiecentrale. Deze herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd). Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement.

Vestas Wind Systems A/S

Vestas Wind Systems A/S kondigde in februari 2024 aan dat het de verkoop van haar 12,5 procent belang in het consortium Lake Turkana Wind Power Ltd. had afgerond. Het consortium wordt sinds 2012 door ngo's beschuldigd van het schenden van het recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) van de inheemse bevolking in Kenia. Na de verkoop is het oordeel aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 2: Historische betrokkenheid).

4.4. Normatief: Arbeidsnormen

SPF is in het eerste halfjaar van 2024 met 0 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormschending.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen³. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.4.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Activision Blizzard, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Apple Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Delta Air Lines, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
McDonald's Corp.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Starbucks Corporation	10	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Tesla, Inc.	10	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	6	16-10-2023	Verenigde Staten	China				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

³ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

4.5. Normatief: Milieu

SPF is in het eerste halfjaar van 2024 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieunormschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 4.5.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2024**

Onderneming	Gestart
ENGIE SA	Q1 2024
Mitsubishi Corp.	Q1 2024
Mitsui & Co., Ltd.	Q1 2024
Seatrium Ltd.	Q2 2024
Woodside Energy Group Ltd.	Q2 2024

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁴. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.5.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
AltaGas Ltd.	8	17-04-2023	Canada	Verenigde Staten				
Baker Hughes, a GE Company Class A	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Bayer AG	7	16-10-2023	Duitsland					
ENGIE SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Italië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Brazilië				
First Quantum Minerals Ltd.	8	15-02-2023	Canada	Panama				
Iberdrola SA	8	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Kinross Gold Corporation	7	01-04-2024	Canada	Chili				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Duitsland				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Verenigde Staten				
Mitsubishi Corporation	8	15-02-2024	Japan	Chili				
Mitsui & Co.,Ltd	8	15-02-2024	Japan	Brazilië				
Norfolk Southern Corporation	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				

⁴ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Schlumberger NV	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Seatrium Ltd.	8	01-04-2024	Singapore	Australië				
Stellantis NV	7	15-04-2022	Nederland	Verenigde Staten				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

4.6. Normatief: Anti-corruptie

SPF is in het eerste halfjaar van 2024 met 0 ondernemingen een dialoog gestart over (vermeende) corruptie. In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁵. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.6.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
ABB Ltd.	7	17-04-2023	Zwitserland	Zuid-Afrika				n.v.t.
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Electricite de France SA	7	15-02-2023	Frankrijk	Frankrijk				n.v.t.
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	5	16-10-2023	Zweden	Indonesië				n.v.t.
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	5	16-10-2023	Zweden	Vietnam				n.v.t.
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	7	16-10-2023	Zweden	Vietnam				n.v.t.
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	5	16-10-2023	Zweden	Saudi-Arabië				n.v.t.
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	8	16-10-2023	Zweden	Irak				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialoog

Telefonaktiebolaget LM Ericsson (Ericsson) heeft schuldig verklaard inzake de schending van de 'Foreign Corrupt Practices Act' van de Verenigde Staten, nadat het Amerikaanse ministerie van Justitie had vastgesteld dat de onderneming tweemaal de uitgestelde vervolgingsovereenkomst (DPA) uit 2019 had geschonden. De DPA was onderdeel van een schikking om beschuldigingen van omkoping in Vietnam, Saudi-Arabië en Indonesië op te lossen. Dit zou gaan om tientallen miljoenen dollars. Als

gevolg van de schuldverklaring heeft het ministerie van Justitie de onderneming een boete van ruim 200 miljoen dollar opgelegd en de door de DPA opgelegde samenwerkings-, rapportage- en nalevingsverplichtingen verlengd tot juni 2024. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 5: Onder observatie).

⁵ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

4.7. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

De onderstaande tabel geeft de escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) weer die in de eerste helft van 2024

zijn genomen in zowel thematische als normatieve dialogen. De eerste helft van het jaar, waarin de meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten plaatsvinden, is de drukste stemperiode.

TABEL 4.7.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel ¹
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Ecopetrol	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog sinds Q2 2017, geen reactie.	Uitgesloten van de beleggingen. Ecopetrol heeft sinds februari 2017 niet gereageerd op engagement naar aanleiding van vakbondsrechten- en milieuschendingen.
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de (her)benoemingen van de bestuursleden gestemd
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
TotalEnergies SE	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de (her)benoemingen van de bestuursleden gestemd. Daarnaast is er een aandeelhoudersresolutie voor het scheiden van de CEO/Chair rol ingediend, die niet ter stemming is gebracht door de onderneming. Eind H1 2024 is bovendien besloten TotalEnergies uit te sluiten van de beleggingen vanwege haar betrokkenheid bij milieu- en mensenrechtenschendingen bij de 'East African Crude Oil' (EACOP) pijpleiding.
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024. 8% steun verkregen.

¹ Zie voor verdere duiding tegenstem het 'Voting Disclosure Systeem'

Te escalaren dialogen

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk staan er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vind in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het

aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's is het een rustig kwartaal qua stemmen. Alle thematische en normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

TABEL 4.7.2

Onderneming	Reden van escalatie
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
SK Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
TotalEnergies SE	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.

5. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPF belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPF invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPF doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan SPF invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

5.1. SPF als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 8.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPF voldoet aan de bepalingen van de Nederlandse Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2. Stemgedrag SPF

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is de drukste periode qua stemmen. De meeste aandeelhoudersvergaderingen van

ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten vinden namelijk in de eerste helft van het jaar plaats.

Aandeelhoudersvoorstellen

Dit jaar was er weer een stijging te zien van het aantal 'anti-ESG' gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen, met name in de Verenigde Staten. Dit jaar werden deze voorstellen vaker dusdanig omschreven waardoor het op het eerste gezicht niet altijd duidelijk was of het een pro of anti ESG voorstel was. Doordat de aandeelhoudersvoorstellen afzonderlijk worden beoordeeld, worden de 'anti-ESG' voorstellen eruit gehaald en krijgen deze een 'tegen' stem.

Minder verstoringen aandeelhoudersvergaderingen

Ook dit jaar vonden er weer acties plaats tijdens aandeelhoudersvergaderingen door activisten die op deze wijze aandacht vragen voor hun doel. Ondernemingen hadden stappen gezet om verstoring van de vergaderingen te minimaliseren. Deze hadden effect en de vergaderingen waar acties plaatsvonden konden na korte onderbrekingen weer doorgang vinden. Nadeel van de aangepaste processen was dat het aanmelden voor een aandeelhoudersvergadering meer moeite en tijd kostte. En dat meerdere deadlines voor het inleggen van de stemmen een stuk strakker waren gesteld, wat een uitdaging vormde gezien de al korte tijdslijnen.

Stemactiviteiten van SPF

SPF stemde in het afgelopen halfjaar in totaal op **609 vergaderingen**, waarvan **9.439 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **18% tegen het management gestemd**. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2024.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het percentage 'tegen' stemmen het hoogst bij beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betroffen met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook is er een hoog percentage 'tegen' stemmen bij de categorie klimaat, dit omvat klimaattransitieplannen van de onderneming die niet aan de verwachtingen voldeden.

TABEL 5.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H1 2024

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	556	0%
Aandelen gerelateerd	528	2%
Statuten gerelateerd	94	4%
Beloning	1097	57%
Benoemingen	5165	14%
Bestuurders gerelateerd	817	3%
Duurzaamheid	31	0%
Klimaat	8	75%
Overig	50	2%
Niet-routinematig	26	16%
Routine	616	4%
Sociaal	34	0%
Strategische transacties	23	35%
Overname gerelateerd	75	8%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 5.2.2 REGIONALE VERDELING H1 2024

Land	Aantal
Australië	7
Oostenrijk	2
België	8
Bermuda	1
Canada	29
Cayman Islands	1
Curacao	1
Denemarken	11
Finland	7
Frankrijk	20
Duitsland	20

Hong Kong	6
Ierland	6
Isle of Man	1
Israël	1
Italië	7
Japan	87
Jersey	2
Nederland	14
Norway	6
Portugal	1
Singapore	6
Spanje	9
Sweden	16
Switzerland	25
USA	275
United Kingdom	40

Op de website van SPF kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

SPF maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het stembeleid specifieke analyses op. Zo past SPF voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

5.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar zijn **430 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en is onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

SPF toetst de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Er wordt niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie gestemd, ook al past deze binnen de speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend, wordt tegen gestemd.

TABEL 5.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H1 2024

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	3	67%
Statuten gerelateerd	13	62%
Beloning	35	46%
Corporate Governance	38	5%
Benoemingen	65	29%
Bestuurders gerelateerd	36	19%
Duurzaamheid	64	61%
Klimaat	56	34%
Overig	11	91%
Niet-routinematig	2	0%
Routine	10	0%
Sociaal	142	15%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

5.3.1. Resoluties

Exxon Mobil Corporation

Exxon Mobil Corporation en haar aandeelhoudersvergadering hebben afgelopen jaar veel aandacht gekregen. ExxonMobil heeft namelijk een rechtszaak aangespannen tegen Arjuna Capital en Follow This. Beide partijen hadden een aandeelhoudersvoorstel ingediend omtrent klimaat. Het klimaatvoorstel verzocht de onderneming om een, op de overeenkomst van Parijs afgestemd, middellange termijn-doel op te stellen voor scope 3 uitstoot. ExxonMobil is van mening dat deze 2 partijen niet het beste met de onderneming voor hebben en alleen aandeelhouder zijn geworden om actie te voeren. Daarom startte ExxonMobil een rechtszaak om de 'spelregels' omtrent het indienen van aandeelhoudersresoluties duidelijk te krijgen. Deze rechtszaak wordt door velen, waaronder ons, gezien als een aanval op bestaande aandeelhoudersrechten. Immers, in de VS heeft de Securities & Exchange Committee (de Nederlandse variant van de AFM) al een rol om niet relevante aandeelhoudersresoluties te screenen en te verwerpen. Arjuna Capital en Follow This hebben in reactie op de rechtszaak het aandeelhoudersvoorstel teruggetrokken. Exxon heeft besloten om de rechtszaak voort te zetten. Een

Amerikaanse rechter heeft aangegeven dat de rechtbank daar geen zeggenschap heeft over een Nederlandse partij om die reden is Follow This niet meer betrokken bij de rechtszaak.

Als gevolg van deze rechtszaak is er door diverse aandeelhouders een campagne gestart om aandeelhouders op te roepen tegen de herbenoeming te stemmen van Darren Woods (Executive Chair, CEO) en Joseph Hooley (Lead Independent Director, Nominating and Governance Committee Chair). SPF heeft tegen de herbenoeming van alle bestuurders gestemd. Vanwege de grote zorgen over de emissies en klimaatkoers van de onderneming en daarnaast de rechtszaak die ExxonMobil tegen aandeelhouders aangespannen heeft. Helaas heeft alle aandacht niet geleid tot meer tegenstemmen (Woods ruim 8% tegen stemmen, Hooley ongeveer 13% tegen stemmen). Dit is zorgwekkend en laat duidelijk zien dat de atmosfeer omtrent de klimaattransitie en de rol die ondernemingen daarin spelen veranderd is.

Bij de aandeelhoudersvergadering stonden ook enkele aandeelhoudersvoorstellen op de agenda. Waaronder het aandeelhoudersvoorstel wat Exxon verzoekt een rapport op te stellen met een analyse van de mogelijke toekomstige vermindering van de vraag naar nieuwe plastics en de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen. Het bestuur zei als reactie dat het probleem met plastic afval niet plastic op zich was, maar verkeerd beheerd afval en dat de onderneming investeert in chemische recycling en andere recyclingtechnologieën. De onderneming meent dat het voorstel niet goed is voor de samenleving en dat het geen risico is voor Exxon.

SPF heeft 'voor' het voorstel gestemd omdat aandeelhouders baat hebben bij aanvullende informatie over hoe de onderneming omgaat met risico's die samenhangen met een mogelijke afname van de vraag naar nieuwe plastics. Van de aandeelhouders heeft 21% 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Het voorstel is daarmee helaas niet aangenomen.

Ook stond er bij Exxon een anti-ESG aandeelhoudersvoorstel op de agenda. De indieners verzochten Exxon om de GHG-emissies doelstellingen uit de beloning te halen. Het bestuur van Exxon verzocht aandeelhouders gelukkig om 'tegen' dit voorstel te stemmen. SPF heeft uiteraard 'tegen' het voorstel gestemd aangezien het juist de wens is dat olie- en gasondernemingen dergelijke doelstellingen in hun beloningsbeleid opnemen. Het voorstel ontving 2% 'voor' stemmen en is daarmee afgewezen.

Biodiversiteit

The Home Depot, Inc.

De indiener van de resolutie verzoekt Home Depot, een Amerikaanse keten van bouwmarkten, een beoordeling uit te voeren van de impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit. De biodiversiteitsbeoordeling dient in lijn te zijn met het raamwerk van de Taskforce on Nature-related

Financial Disclosure (TCFD), inclusief informatie over bestuur, strategie, risico- en impactbeheer, metrics en doelen.

De indiener stelt dat Home Depot aanzienlijk is blootgesteld aan biodiversiteitsrisico's en ontbossing. Hoewel de indiener de initiatieven van de onderneming op het gebied van circulariteit, verantwoord inkopen en consumentenbetrokkenheid erkent, heeft Home Depot nog geen strategie of beoordeling rondom biodiversiteit. Als tegengeluid stelt de raad van bestuur dat de bestaande inspanningen van de onderneming op het gebied van milieu-impact voldoende zinvol zijn om het biodiversiteitsrisico aan te pakken. De onderneming benadrukt dat het rekening houdt met biodiversiteit in zijn producten door verantwoord hout in te kopen en door biologisch tuinieren met inheemse planten aan te moedigen.

Home Depot heeft onlangs te maken gehad met kritiek en negatieve media-aandacht vanwege het importeren van illegale houtproducten. De gehele sector dient nog stappen te zetten rondom het aanpakken van de gevolgen voor de biodiversiteit, vooral als het gaat om regeneratie. Hoewel Home Depot geen stappen lijkt te zetten in de richting van regeneratieve inspanningen noch een tijdgebonden toezegging heeft gedaan om ontbossing te stoppen, lijkt Home Depot op één lijn te zitten met zijn branchegenoten op het gebied van biodiversiteitsbeoordelingen en transparantie.

SPF heeft 'voor' het voorstel gestemd omdat meer informatie aandeelhouders zou helpen om te beoordelen hoe de onderneming omgaat met de risico's die samenhangen met het verlies van biodiversiteit en om de voortgang goed te kunnen volgen. Het voorstel ontving 16% steun van de stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen.

Duurzaamheid

The Kraft Heinz Company

Via dit aandeelhoudersvoorstel vragen de indieners The Kraft Heinz Company om een onafhankelijk rapport te laten opstellen waarin de feitelijke onderbouwing wordt gegeven voor alle beweringen rondom de recycleerbaarheid van de gebruikte plastic verpakkingen.

De raad van bestuur geeft aan dat strenge interne maatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat beweringen op de verpakkingen niet misleidend zijn. Het 'Recyclable, Reusable and Compostable' committee van de onderneming werkt aan de onderbouwing van claims op de verpakkingen en beoordelen deze. Kraft Heinz heeft als doel om het gebruik van nieuw plastic met 20% te verminderen in 2030. De onderneming werkt samen met andere partijen om de duurzaamheid van verpakkingen te verbeteren en ze investeert in consumenteneducatie om klanten te informeren over hoe ze de verpakkingen moeten weggooiden.

Aanvullende informatie over de grondslagen van de claims gaat de onderneming helpen om zich aan te passen aan

veranderende verwachtingen rondom recyclen en risico's beperken die samenhangen met rechtszaken en strengere regelgeving gericht op het verbeteren van recycling claims op plastic verpakkingen. SPF heeft om deze reden 'voor' het voorstel gestemd. Het aandeelhoudersvoorstel ontving 20,4% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen, maar de onderneming zal wel inhoudelijk dienen te reageren op het voorstel.

H&M Hennes & Mauritz AB

Het aandeelhoudersvoorstel bij H&M vraagt dat H&M tegen 2025 niet langer bijdraagt dat kleding afval wordt. Ongeacht of het gaat om onverkochte kleding uit winkels of kleding die gekocht is door consumenten.

De onderneming heeft geen reactie gegeven op het ingediende aandeelhoudersvoorstel. H&M heeft een circulair managementsysteem dat voorrang geeft aan hergebruik boven recycling voor de geretourneerde producten. Ook publiceren ze het aandeel hergebruikte, gerecyclede en weggegooiden producten. De onderneming geeft onvoldoende informatie over de volumes en aandelen van textielproducten die onverkocht blijven en het aandeel vernietigde, gerecyclede of gedowncyclede producten.

Gezien de mogelijk komende regelgeving binnen de Europese Unie hebben aandeelhouders baat dat H&M proactieve maatregelen neemt om de hiaten in het afvalbeheer van kleding aan te pakken, evenals het verder versterken van de afstemming op de 'net zero'-doelstellingen. Om deze reden heeft SPF 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel is niet aangenomen, de percentages voor/tegen stemmen zijn nog niet bekend gemaakt.

Arbeidsnormen

Amazon.com, Inc.

De indiener van de resolutie vraagt Amazon.com Inc. om een onafhankelijke audit te laten uitvoeren en een rapport te publiceren waarin de arbeidsomstandigheden en de behandeling van de magazijnmedewerkers gedetailleerd worden beschreven. Het rapport dient ook de impact van het beleid, het management, de prestatiecijfers en de doelstellingen van de onderneming te bevatten.

De raad van bestuur stelt dat het een uitgebreide veiligheidsrapportage heeft en onderworpen is aan regelgevend toezicht. Het geeft onder andere aan dat Amazon uitvoerig rapporteert over haar beleid en procedures om verwondingen te verminderen en details geeft over recente en toekomstige investeringen gericht op veiligheid.

Amazon staat op de escalatielijst van SPF, vanwege arbeidsnormenschendingen. Gezien deze schendingen en het potentiële reputatierisico, is een onafhankelijke audit redelijk. Bovendien kunnen de resultaten van een onafhankelijke audit een oplossing bieden voor de inconsistenties tussen de statistieken die door indiener worden genoemd en de letselpercentages die door de

onderneming worden gerapporteerd. Er is daardoor ‘voor’ de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 31% van de ‘voor’ stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen. Het percentage van steun is wel dusdanig hoog dat de onderneming op het voorstel zal moeten reageren.

Target Corporation

De indiener van de aandeelhoudersresolutie vraagt Target Corporation, een Amerikaanse warenhuiswinkelketen, een beleid op te stellen voor het betalen van een leefbaar loon. Dit betekent dat dit beleid bedoeld is om redelijkerwijs werknemers het minimumloon te bieden dat ze nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien.

De raad van bestuur is van mening dat de beloning concurrerend is met concurrenten en dat daarmee de gevraagde loonsverhogingen niet nodig zijn. Target Corporation heeft tevens een minimumloon ingevoerd, het publiceert de resultaten van zijn analyse m.b.t. diversiteit en verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen en het bestuur houdt effectief toezicht op zaken met betrekking tot personeelsbeheer. Het gevraagde leefbaar loon beleid is op dit moment in de sector nog niet een standaard gegeven.

Het officieel vaststellen van een leefbaar loon gaat echter ten goede komen aan de sector en overzicht creëren met betrekking tot het beheer van human capital. SPF heeft daarom ‘voor’ de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 15% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Sociaal

Walmart Inc.

Oxfam America en co-filers verzoeken Walmart Inc. om te rapporteren over haar due diligence proces op het gebied van mensenrechten, de hoog risico impact analyses. De indieners willen dat de daadwerkelijke en potentiële effecten worden onderzocht van één of meer hoog risico grondstoffen in Walmart's toeleveringsketen of in haar activiteiten.

Het bestuur geeft aan dat ze in hoog risico gevallen of wanneer standaard beoordelingsmethoden mogelijk geen volledig beeld geven soms gebruik maakt van impact analyses. Walmart zegt de impact analyses te hebben ontwikkeld om aanbevelingen te doen die relevant zijn voor de onderneming en sector. Ze verwijst naar een gepubliceerde mensenrechten brief als voorbeeld van transparantie van het due diligence proces op het gebied van mensenrechten.

De rapportage zou aandeelhouders helpen om de inhoud van de impact analyses en de inspanningen van de onderneming op dit gebied beter te kunnen beoordelen. De transparantie zou aandeelhouders ook helpen gezien de recente voorbeelden van mensenrechtenschendingen en de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving de risico's in verband met mensenrechtenschendingen in de toeleveranciersketen vergroten. SPF heeft ‘voor’ het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders

stemde 11,5% ‘voor’ het voorstel. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Alphabet Inc.

De indieners van de resolutie vragen dat Alphabet Inc., het moederbedrijf van Google LLC en enkele andere technologieondernemingen, jaarlijks rapporteert over de risico's van desinformatie voor Alphabet en haar rol in het faciliteren hiervan via generatieve kunstmatige intelligentie (gAI). De indieners zijn bezorgd dat gAI een negatieve invloed kan hebben op mensenrechten en democratische processen als gevolg van desinformatie. Ze stellen dat Alphabet juridische, financiële en reputatierisico's kan lopen door de snelle inzet van gAI zonder de noodzakelijke risico analyses. Het bestuur stelt dat de raamwerken voor ondernemingsrisico's een basis vormen voor het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en andere potentiële risico's.

Het bestuur streeft voortdurend naar het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en wil de kwaliteit van AI-modellen en -toepassingen verbeteren door zowel pre-launch tests als doorlopende fine-tuning. De onderneming verwijst naar zijn AI-principes, voor het eerst gepubliceerd in 2018, als bewijs van zijn inzet voor “AI that is socially beneficial and built and tested for safety.”

Hoewel aandeelhouders wellicht voldoende informatie hebben over het beleid en de processen van Alphabet, hebben aandeelhouders minder informatie over de doeltreffendheid van de inspanningen van de onderneming om zijn rol in misleidende/onjuiste informatie via gAI aan te pakken. Aandeelhouders hebben gezien de recente controverses, de mogelijkheid van rechtszaken en toenemende regelgeving baat bij een jaarlijkse beoordeling van Alphabet's risicobeheer met betrekking tot het gebruik van AI. SPF heeft dan ook voor de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 18% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Gezondheid

Eli Lilly and Company

Trinity Health heeft samen met andere co-filers een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij Eli Lilly and Company waarin de onderneming wordt verzocht een rapport uit te brengen over het proces ‘aanvragen van secundaire patenten’ waarin de invloed van verlengde patent-exclusiviteit op de toegang tot producten wordt overwogen.

Het bestuur meent dat de aandeelhouders al voldoende informatie ontvangen en dat dit rapport onnodig is. Ook geeft de onderneming aan dat ze de noodzakelijke investeringen in nieuwe medicijnen niet zou kunnen doen, zonder de wettelijke bescherming die patentaanvragen biedt. Verlenging van het patent wordt volgens Eli Lilly gerechtvaardigd door het hoge aantal niet succesvolle ontdekkingen van nieuwe medicijnen en de hoge kosten die ermee gemoeid zijn om een medicijn op de markt te brengen. Ook verwijst Eli Lilly naar haar 2030

duurzaamheidsdoelstellingen. De onderneming streeft ernaar om betaalbare medicijnen aan te bieden.

Het rapport zou meer transparantie bieden over de inspanningen van de onderneming om de risico's in verband met verlengde patent-exclusiviteit te mitigeren. Ook zou de informatie aandeelhouders meer zekerheid geven dat de initiatieven en praktijken van de onderneming voldoende bescherming bieden tegen potentiële financiële, juridische en operationele risico's. Om deze redenen heeft SPF 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Met 8,8% 'voor' stemmen is het aandeelhoudersvoorstel afgewezen.

McDonald's Corporation

De indieners verzoeken McDonald's Corporation een beleid op te stellen om het gebruik van medisch relevante antibiotica voor de preventie van ziekten bij de mens geleidelijk uit te bannen in de toeleveringsketens van rund- en varkensvlees.

Het bestuur verklaart dat het verantwoord antibioticagebruik steunt, dat het op de WHO afgestemde beleidslijnen implementeert voor eiwitspecifiek antibioticagebruik en dat het wereldwijde samenwerkingsverbanden leidt om meer te leren over verantwoord antibioticagebruik. Ze stelt dat het gevraagde beleid daarom onnodig is.

McDonald's is transparant over haar antibioticabeleid voor ziektepreventie in de toeleveringsketen van rundvlees. Maar de onderneming maakt dit beleid niet bekend voor de toeleveringsketen van varkensvlees. McDonald's heeft in het verleden doelen gesteld en deze niet gehaald, het is van belang dat ze een transparante en uitvoerbare strategie heeft om doelen te bereiken. Enkele concurrenten van de onderneming hebben al verdergaande doelen gesteld om het antibioticagebruik te verminderen. De wetenschap toont duidelijker aan dat het routinematig gebruik van antibiotica op voedselboerderijen bijdraagt aan het wereldwijde probleem van antibioticaresistentie. Naarmate dit verder komt zullen de industrie en regelgevende instanties naar verwachting overstappen op antibioticavrije vleesproductie. SPF heeft 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 14.9% steun van aandeelhouders en is daarmee helaas verworpen.

6. ESG-integratie

SPF neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. SPF heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. SPF bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in de praktijk toegepast kunnen worden.

6.1. ESG Risico's en ESG factoren

SPF integreert, waar relevant, op structurele wijze ESG-risico's en ESG-factoren in het beleggingsproces. SPF streeft naar een portefeuille waarvan het ESG-profiel beter is dan dat van de benchmark.

Best-in-class

SPF zet in de aandelenportefeuille ESG-integratie in via een best-in-class benadering. SPF is van mening dat bedrijven die op ESG-gebied sterk achterblijven bij sectorgenoten, niet in de beleggingsportefeuille horen. SPF heeft besloten om bij het beheer van de aandelenportefeuille ontwikkelde landen een best-in-class benadering toe te passen. Bedrijven met een ESG rating B of CCC worden uitgesloten van belegging. Daarbij wordt als prestatiedoelstelling opgenomen dat er minimaal een 15% betere ESG score is op portefeuilleniveau dan de MSCI Wereldindex, met als restrictie dat de individuele scores op E, S en G ten minste gelijk zijn aan de benchmark.

Daarnaast voert SPF bij de portefeuille niet-staatobligaties (bedrijfsobligaties) het beleid dat de ESG rating van de portefeuille minimaal gelijk moet zijn aan de ESG-rating van de benchmark.

6.2. CO₂(e)-emissiereductie

SPF heeft in de klimaatdoelstellingen verwoord te willen bijdragen aan de doelstelling van het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde beperkt te houden tot 1,5°C. De

langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. Dit beleid wordt tot uitvoering gebracht in de aandelen- en credit portefeuille. Specifiek wordt het volgende gedaan:

- Bij de samenstelling van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten wordt een CO₂ reductie doelstelling van 30% meegegeven ten opzichte van de reguliere MSCI Ontwikkelde Markten benchmark.
- Binnen credits wordt de CO₂-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. Daarbij heeft de portefeuille als doelstelling de CO₂-voetafdruk te verkleinen: in 2030 moet deze tenminste 50% lager zijn dan die van de benchmark in 2020. Om dit te realiseren worden de broeikasgasemissies in één keer met 30% verlaagd en daarna tot 2030 jaarlijks met gemiddeld 7%.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

Resultaat per 30 juni 2024

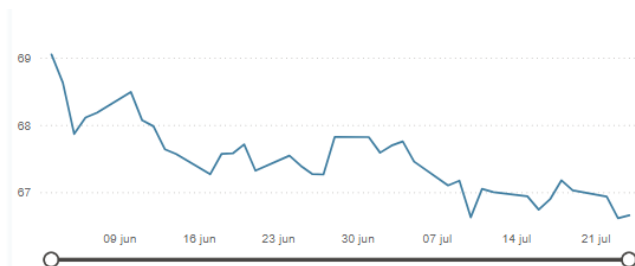
Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies⁶ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de

⁶ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen. De CO₂-intensiteit wordt voor de individuele ondernemingen bepaald door de CO₂-emissies van een onderneming te corrigeren voor de gegenereerde omzet (in miljoen USD). De CO₂-intensiteit van de portefeuille wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek (weighted average carbon intensity). Waarbij de CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming op basis van het portfoliogewicht toegekend wordt aan de portefeuille. Op de Y-as wordt de CO₂-intensiteit aangegeven.

uitstaande schulden). Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van SPF. De gewogen CO₂ intensiteit van de portefeuille is 68. In de aandelenportefeuille is het 54 en voor de vastrentende waarde portefeuille 14.

De schommelingen in de grafiek worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 6.2.1 VERLOOP GEWOGEN CO₂ INTENSITEIT

Blauw: Gew. CO₂ intensiteit bijdrage PF

⁷ PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

7. Impact beleggen

Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement (Global Impact Investors Network (GIIN)). Impactbeleggingen zijn belangrijk om een positieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke uitdagingen. Het pensioenfonds zet zich daarom in om deze bijdrage te leveren. Op dit moment doen wij dat via green bonds en Infrastructuur (hernieuwbare energie).

7.1. Green Bonds

Als onderdeel van de ambities belegt SPF ruim 4,5% van haar vastrentende waarde portefeuilles in Green Bonds. Voor de staat- en bedrijfsobligatieportefeuilles zijn green bond streefallocaties opgesteld. Deze streefpercentages worden periodiek geëvalueerd. Onderdeel is de belegging in het Achmea IM Green Bond Fund.

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie in gebouwen, duurzaam transport, of duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Financieel gezien hebben Green Bonds globaal dezelfde risicorendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen.

Om te zorgen dat Green Bonds ook echt groen zijn, heeft de financiële sector criteria ontwikkeld die bepalen welke activiteiten ook echt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dus echt als groen bestempeld kunnen worden. Zo zijn er de Green Bond Principles die vooral gaan over verantwoord beheer van de middelen, zorgvuldige selectie van te financieren activiteiten en transparante verslaglegging over besteding en impact van de beleggingen. Daarnaast heeft het Climate Bond Initiative een Green Bond

Standard ontwikkeld met een lijst van duurzame activiteiten die in aanmerking komen voor financiering. Er wordt een eigen raamwerk gehanteerd voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dit raamwerk is gebaseerd op de criteria ('taxonomie') van het Climate Bond Initiative, dat ook de Green Bond Principles volgt. Daarbij is in het raamwerk ook de eis opgenomen dat het uitgeven van een green bond past binnen de strategie van de uitgevende instelling. De mate waarin de bond en het gebruik van de opbrengsten overeen komt met de EU Taxonomie, wordt tevens meegenomen in de beoordeling.

Gebruik van de opbrengsten

Onderstaand het gebruik van de opbrengsten voor het Green Bond Fund per 30-06-2024:

TABEL 7.1.1 GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN PER 30-06-2024

Thema	%
Hernieuwbare energie	15
Energie-efficiëntie	21
Duurzaam transport	15
Duurzame circulaire economie	1
Duurzaam waterbeheer	1
Afvalbeheer en -preventie	0
Natuurlijke hulpbronnen	2
Conservatie biodiversiteit	0
Geen data beschikbaar	45

Vermeden CO₂

Het Achmea IM Euro Green Bond Fund financierde in 2023 169.356,23 ton vermeden CO₂-emissies. Per geïnvesteerde miljoen euro is dat 202,5 ton CO₂-emissies.

Voorbeeld Green Bond: Covivio Hotels

Covivio Hotels, een dochteronderneming van Covivio, is een beursgenoteerde vastgoedbelegger en een Europese leider in hotelvastgoed. De activiteiten van Covivio Hotels omvatten de acquisitie, het beheer, de verbetering en in enkele gevallen de ontwikkeling van nieuwe hotels.

In mei 2024 heeft Covivio Hotels een nieuwe green bond ter waarde van 500 miljoen euro naar de markt gebracht. Deze green bond focust zich op de (her)financiering van duurzame gebouwen (99,8%) en energie-efficiëntie (0,2%). Hiermee draagt Covivio Hotels bij aan haar ambitieuze duurzaamheidsstrategie, waarin ze zich als een verantwoordelijke speler op het gebied van hotelvastgoed profileert en de zorg voor het milieu centraal in haar businessmodel plaatst. Covivio, het moederbedrijf, heeft een net-zero doelstelling die is goedgekeurd door het Science Based Target Initiative. Ze streeft naar een vermindering van de scopes 1 & 2 broeikasgasemissies met 63% tegen 2030 en van de scope 3 broeikasgasemissies met 37,5% tegen 2030 ten opzichte van 2015.

Covivio Hotels heeft in het green bond framework een duidelijke beschrijving gegeven van de use of proceeds, waarin de EU Taxonomy economische activiteiten benoemd worden en selectiecriteria hanteert die in lijn zijn met ons green bond raamwerk en de CBI Taxonomy. Het toewijzen en beheren van de opbrengsten zijn helder beschreven en de rapportage vooruitzichten zijn voorzien van de juiste impact en output metrics.

De green bond is voorzien van een Second Party Opinion van Moody's. Moody's beoordeelt het raamwerk als very good en in lijn met de 'Green Bond Principles' 2021. Tevens zijn de activiteiten die gefinancierd worden met de opbrengsten volledig in lijn met de EU Taxonomy.

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen

als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 8.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

8.4. Uitsluitingen per 1 juli 2024

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen zijn verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

Controversiële wapens

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens⁸:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alexandrite Monnet UK Holdco Plc
- ALTEN SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- ArcelorMittal SA
- Arys Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Bridging North America GP
- Brookfield Asset Management Limited
- Brookfield Capital Finance LLC
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- Brookfield Property Finance ULC
- Brookfield Property REIT, Inc.
- Brookfield Renewable Corporation
- Brookfield Renewable Partners ULC
- Brookfield Residential Properties Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita Plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- Cohort plc
- Comber Wind Financial Corporation
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Capital Unlimited Company
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Foundry JV Holdco LLC
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Engineering Group, Inc.
- Jacobs Solutions Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kongsberg Gruppen ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L&T Finance Limited
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Limited
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- Lievre Power Financing Corp.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird S.A.
- Madison IAQ LLC
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MPT Finco Inc.
- MTAR Technologies Limited
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Systems Corporation
- NRM Cabin Intermediate # 2 Limited Partnership
- Parsons Corporation
- Poongsan Corporation
- POONGSAN HOLDINGS Corporation
- Premier Explosives Limited
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX Corporation
- Safran SA
- Sandhar Technologies Limited
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Sec LP
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT Dynamics Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited

⁸ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

- Special Machine Building & Metallurgy PJSC
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority
- TerraForm Power Operating, LLC
- Textron Inc.
- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Walchandnagar Industries Limited
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 juli 2024 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens

Definitieve uitsluitingslijst cluster munitie 2024

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. De ondernemingen op de lijst zijn voorsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2023. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmissbruik heeft de AFM deze ondernemingen op haar risicoradar voor 2024:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie;
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie;
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie.

Net als voorgaande jaren, zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen niet opgenomen in de lijst voor 2024.

Tabak

Binnen het beleggingsuniversum zijn de volgende ondernemingen uitgesloten⁹

- 22nd Century Group, Inc
- Al-Eqbal Company for Investment PLC
- Alimentation Couche-Tard Inc.
- Altria Group, Inc.
- ARKO Corp.
- Avolta AG
- B.A.T Capital Corporation
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- BGF Retail Co., Ltd.
- British American Tobacco (Malaysia) Berhad
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Casey's General Stores, Inc.
- Casino, Guichard-Perrachon SA
- CP All Public Co. Ltd.

- Dufry One B.V.
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Essentra plc
- Flughafen Zurich AG
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Golden Tobacco Limited
- Grab Holdings Limited
- GS Holdings Corp.
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Ingles Markets, Incorporated
- ITC Limited
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Company Limited
- KT&G Corporation
- Lawson, Inc.
- Logista Integral, S.A.
- Murphy USA Inc.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Performance Food Group Company
- Petro-Canada
- Philip Morris International Inc.
- Pick N Pay Stores Limited
- President Chain Store Corporation
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International, Inc.
- Reinet Investments S.C.A.
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology Inc.
- Saudi Arabian Oil Company
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Seven & I Holdings Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Limited
- Shoprite Holdings Limited
- Sinnar Bidi Udyog Limited
- Sligro Food Group NV
- Smoore International Holdings Ltd.
- Societe Ivoirienne des Tabacs (SITAB)
- Suncor Energy Inc.
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- TSL Ltd.
- Turning Point Brands, Inc.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited
- WH Smith PLC
- Yonghui Superstores Co., Ltd.

⁹ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

Steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctische olie- en gas

Uitsluitingen per 1 juli 2024, waarvan green bonds tevens
niet toegestaan zijn

- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Espana BV
- AES Panama Generation Holdings SRL
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliance Resource Partners, L.P.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Incorporated
- Antero Resources Corporation
- Appalachian Power Company
- Arch Resources, Inc.
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Company Limited
- Basin Electric Power Cooperative
- Birchcliff Energy Ltd.
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Cenovus Energy Inc.
- CESC Ltd
- Chesapeake Energy Corporation
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corporation
- Civitas Resources, Inc.
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Limited
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Columbus Southern Power Company
- Comstock Resources, Inc.
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crew Energy Inc.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dayton Power & Light Company
- Devon Energy Corporation.
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings, Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Electric Securitization Funding II LLC
- DTE Energy Company
- Duke Energy Carolinas, LLC
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress, LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Company Limited
- Enea SA
- Enerplus Corporation
- Engie Energia Chile S.A.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Kansas South, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission, LLC
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta Inc.
- FortisBC Energy Inc.
- FortisBC Inc.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Limited
- Georgia Power Company
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- HighPeak Energy, Inc.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power & Light Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- International Transmission Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- ITC Holdings Corp.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kentucky Power Company
- Kentucky Utilities Company
- Kimbell Royalty Partners, LP

- Korea East-West Power Co., Ltd.
 - Korea Midland Power Co., Ltd.
 - Korea South-East Power Co., Ltd.
 - Korea Southern Power Co., Ltd.
 - Korea Western Power Co., Ltd.
 - Louisville Gas and Electric Company
 - Magnolia Oil & Gas Corporation
 - Magnolia Oil & Gas Operating LLC
 - Majapahit Holding BV
 - Marathon Oil Corporation
 - Matador Resources Company
 - MEG Energy Corp.
 - Mercury Chile HoldCo LLC
 - Metropolitan Edison Company
 - Mid-Atlantic Interstate Transmission, LLC
 - Mississippi Power Company
 - Monongahela Power Company
 - Narragansett Electric Co.
 - National Fuel Gas Company
 - New Hope Corporation Limited
 - Northern Oil and Gas, Inc.
 - Nova Scotia Power Incorporated
 - NTPC Limited
 - NuVista Energy Ltd.
 - Oasis Petroleum Inc.
 - Obsidian Energy Ltd.
 - Occidental Petroleum Corporation
 - Ohio Edison Company
 - Ohio Power Company
 - Okinawa Electric Power Company, Incorporated
 - Ovintiv Canada ULC
 - Ovintiv Exploration Inc.
 - Ovintiv Inc.
 - PanCanadian Petroleum Ltd.
 - Peabody Energy Corporation
 - Pennsylvania Electric Company
 - Permian Resources Corporation
 - Permian Resources Operating, LLC
 - Petro-Canada
 - Peyto Exploration & Development Corp.
 - PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
 - Piedmont Natural Gas Company, Inc.
 - Pioneer Natural Resources Company
 - PPL Capital Funding, Inc.
 - PPL Corporation
 - PPL Electric Utilities Corporation
 - Progress Energy, Inc.
 - PT Adaro Energy Indonesia Tbk
 - PT Bukit Asam Tbk
 - PT Delta Dunia Makmur Tbk
 - PT Harum Energy Tbk
 - PT Indika Energy Tbk
 - PT Indo Tambangraya Megah Tbk.
 - PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
 - PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
 - PT United Tractors Tbk
 - Public Service Company of Oklahoma
 - Range Resources Corporation
 - Reliance Power Limited
 - Sandridge Energy, Inc.
 - SDIC Power Holdings Co., Ltd.
 - Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
 - Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
 - Shanghai Electric Power Co., Ltd.
 - Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
 - Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
 - Shenergy Co., Ltd.
 - Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
 - SilverBow Resources, Inc.
 - Sinosing Services Pte Ltd.
 - Sitio Royalties Corp.
 - Sitio Royalties Operating Partnership LP
 - SM Energy Company
 - SMC Global Power Holdings Corp.
 - Southern Company
 - Southern Company Gas Capital Corp.
 - Southern Power Company
 - Southwestern Electric Power Company
 - Southwestern Energy Company
 - Spartan Delta Corp.
 - SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
 - SPIC MTN Company Ltd.
 - SPIC Preferred Company No. 2 Ltd.
 - Sumiseki Holdings, Inc.
 - Suncor Energy Inc.
 - Tenaga Nasional Berhad
 - Terasen Gas, Inc.
 - TerraCom Limited
 - Texas Pacific Land Corporation
 - TNB Global Ventures Capital Bhd.
 - Toledo Edison Company
 - Trans-Allegheny Interstate Line Company
 - Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
 - Tucson Electric Power Company
 - Veren Inc.
 - Viper Energy, Inc.
 - Vital Energy, Inc.
 - Vitesse Energy, Inc.
 - Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
 - Whitehaven Coal Limited
 - Wintime Energy Group Co., Ltd.
 - Yancoal Australia Limited
 - Yankuang Energy Group Co., Ltd.
 - Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Uitsluitingen per 1 juli 2024, waarvan green bonds wel zijn toegestaan:
- Aboitiz Equity Ventures Inc.
 - ACEN Corporation
 - Adani Electricity Mumbai Limited
 - Adani Energy Solutions Limited
 - Adani Enterprises Limited
 - African Rainbow Minerals Limited
 - AGL Energy Limited
 - Aksa Enerji Uretim A.S.
 - Alleghany Corporation
 - ALLETE, Inc.

- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- AltaLink, L.P.
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- APA Corporation
- Apache Corporation
- ARC Resources Ltd.
- Arizona Public Service Company
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy Company
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Brickworks Limited
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe, LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CEZ, a. s.
- Chevron Corporation
- Chevron U.S.A. Inc.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Cleco Corporate Holdings LLC
- Cleco Power LLC
- Cleco Securitization I LLC
- CLP Holdings Limited
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- Colbun S.A.
- Colorado Interstate Gas Company, L.L.C.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Diversified Energy Company PLC
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- East Ohio Gas Company
- Eastern Gas Transmission and Storage, Inc.
- EDP Energias de Portugal, S.A.
- EDP Finance BV
- EDP Servicios Financieros Espana, S.A.
- El Paso Energy Corp.
- El Paso Natural Gas Company, L.L.C.
- El Paso Pipeline Partners Operating Co. LLC
- Elm Road Generating Station Supercritical LLC
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- Enel Chile S.A.
- Energia Finance AB
- Energa SA
- Eneva S.A.
- Entergy Arkansas, LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana, LLC
- Entergy Mississippi, LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property, Inc.
- First Pacific Company Limited
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Glencore Canada Corporation
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance (Europe) Limited
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy Public Company Limited
- Great River Energy
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Guanghai Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Hess Corporation
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Interstate Power and Light Company
- Israel Electric Corp. Ltd.
- Itochu Enex Co., Ltd.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- JMH Co. Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kinder Morgan Energy Partners, L.P.
- Kinder Morgan, Inc.
- Kobe Steel, Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea National Oil Corporation
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Listrindo Capital BV
- Lubrizol Corporation
- Manila Electric Co.
- Maritime Link Financing Trust
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company

- Mong Duong Finance Holdings B.V.
- Murphy Oil Corporation
- Nevada Power Company
- NGPL PipeCo LLC
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc.
- Northern Electric Finance Plc
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Energy Group, Inc.
- OCI Holdings Company Ltd.
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- PacifiCorp
- Paramount Resources Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal.Mining Co.,Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PrairieSky Royalty Ltd.
- Precision Castparts Corp.
- PT Astra International Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of New Mexico
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RWE AG
- RWE Finance US, LLC
- San Miguel Corporation
- Santos Finance Limited
- Santos Limited
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- Solar Star Funding LLC
- Southern Natural Gas Company
- Southwestern Public Service Company
- System Energy Resources, Inc.
- Taiwan Cement Corp.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Tellurian Inc.
- Tennessee Gas Pipeline Company, L.L.C.

- Tennessee Valley Authority
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Virginia Electric and Power Company
- Virginia Power Fuel Securitization, LLC
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- WEC Energy Group, Inc.
- Whitecap Resources Inc.
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- Yorkshire Power Finance Ltd.

Normschendingen

Per 1 juli 2024 zijn onderstaande ondernemingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen.

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- BG Energy Capital Plc
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Consumers Gas Ltd.
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- East Ohio Gas Company
- Ecopetrol S.A.
- EL Sewedy Electric Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP

- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- Inco Ltd.
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PT Krakatau Posco
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX Corporation
- Samarco Mineracao S.A.
- Serco Group plc
- Shell International Finance BV
- Shell plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies SE
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.

- Westcoast Energy Inc.

Landen

Staatsbedrijven die per 1 juli 2024 zijn uitgesloten:

- Al Rajhi Sukuk Limited
- ALROSA PJSC
- Arabian Internet and Communication Services Company
- Federal Hydro-Generating Co. RusHydro PJSC
- GACI First Investment Co.
- Gazprom Neft PJSC
- Government of Saudi Arabia
- Government of Venezuela
- Inter RAO UES PJSC
- KSA Sukuk Ltd.
- Magnit PJSC
- Magnitogorsk Iron & Steel Works PJSC
- Mobile TeleSystems PJSC
- NCB Tier 1 Sukuk Ltd.
- NOVATEK JSC
- Novolipetsk Steel
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- PhosAgro PJSC
- Polymetal International plc
- Public Joint Stock Company MMC Norilsk Nickel
- Public Joint Stock Company Polyus
- Public Joint Stock Company Transneft
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Public Joint-Stock Company Promsvyazbank
- Riyadh Tier 1 Sukuk Ltd.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SABIC Capital I BV
- SABIC Capital II B.V.
- Samba Funding Ltd.
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Company
- Saudi Aramco Base Oil Company- Luberef
- Saudi Basic Industries Corporation
- Saudi Electricity Company
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 3
- Saudi National Bank
- Saudi Tadawul Group Holding Company
- Saudi Telecom Company
- Sberbank Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- Second Generation Company of the Wholesale Power Market Public Joint Stock Company
- Severstal PAO
- SNB Sukuk Ltd.
- Southern Gas Corridor CJSC
- State Oil Company of the Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- STC Sukuk Company Limited
- SUCI Second Investment Company
- Tatneft PJSC

- United Company RUSAL, international public joint-stock company
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Yanbu National Petrochemical Company
- Yandex N.V.

De volgende landen worden per 1 juli 2024 uitgesloten.

TABEL 8.4.1

Country exclusions	Country code A2 (ISO)	Anti-corruption	Human rights	Labour rights	Sanctions
Afghanistan	AF	x			x
Azerbaijan	AZ		x		
Burundi	BI	x		x	
Belarus	BY		x		x
Central African Republic	CF		x	x	x
Eritrea	ER		x		
Equatorial Guinea	GQ	x	x		
Haiti	HT	x			
Iran	IR				x
Comoros	KM	x			
North Korea	KP	x	x		x
Libya	LY	x		x	
Myanmar	MM			x	x
Nicaragua	NI	x			
Russia	RU				x
Saudi Arabia	SA		x		
Sudan	SD	x			x
Somalia	SO	x	x	x	x
South Sudan	SS	x	x	x	
Syria	SY	x	x	x	x
Chad	TD	x			
Tajikistan	TJ		x		
Turkmenistan	TM	x	x		
Uzbekistan	UZ				x
Venezuela	VE	x			
Yemen	YE	x		x	
Zimbabwe	ZW				x

Goed bestuur

De volgende bedrijven worden uitsluitingen vanwege goed bestuur.

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- Consumers Gas Ltd.
- Crestwood Midstream Partners LP
- East Ohio Gas Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- POSCO
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RTX Corporation
- Serco Group plc
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Westcoast Energy Inc.

8.5. Normatief dialoog

8.5.1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

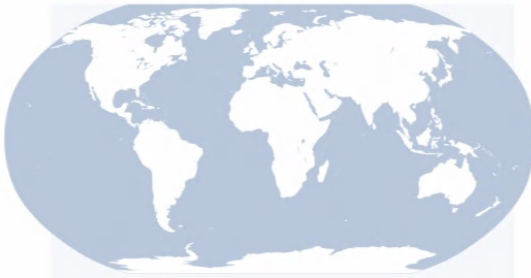
Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal en onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

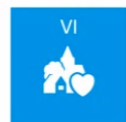
Mensenrechten

Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen

Milieu

Bestrijding van corruptie, omkoping en afpersing

Consumentenbelangen

Wetenschap en technologie

Mededinging

Belastingen

Transparantie

De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).

8.5.1.1. Mensenrechtenkwesities en internationale verdragen

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

"The Guiding Principles' normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved".

TABEL 8.5.1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
			VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; 'Burgerrechten en Politieke Rechten' (BuPo) en 'Economische, Sociale en Culturele Rechten' (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardde in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

8.5.1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 8.5.1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

8.5.1.3. Milieunormenkwesties en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 8.5.1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”* In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

8.5.1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 8.5.1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de ‘VN Conventie tegen corruptie’ en de ‘VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit’ en luidt: *“Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.”*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

8.5.2. Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 8.5.2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

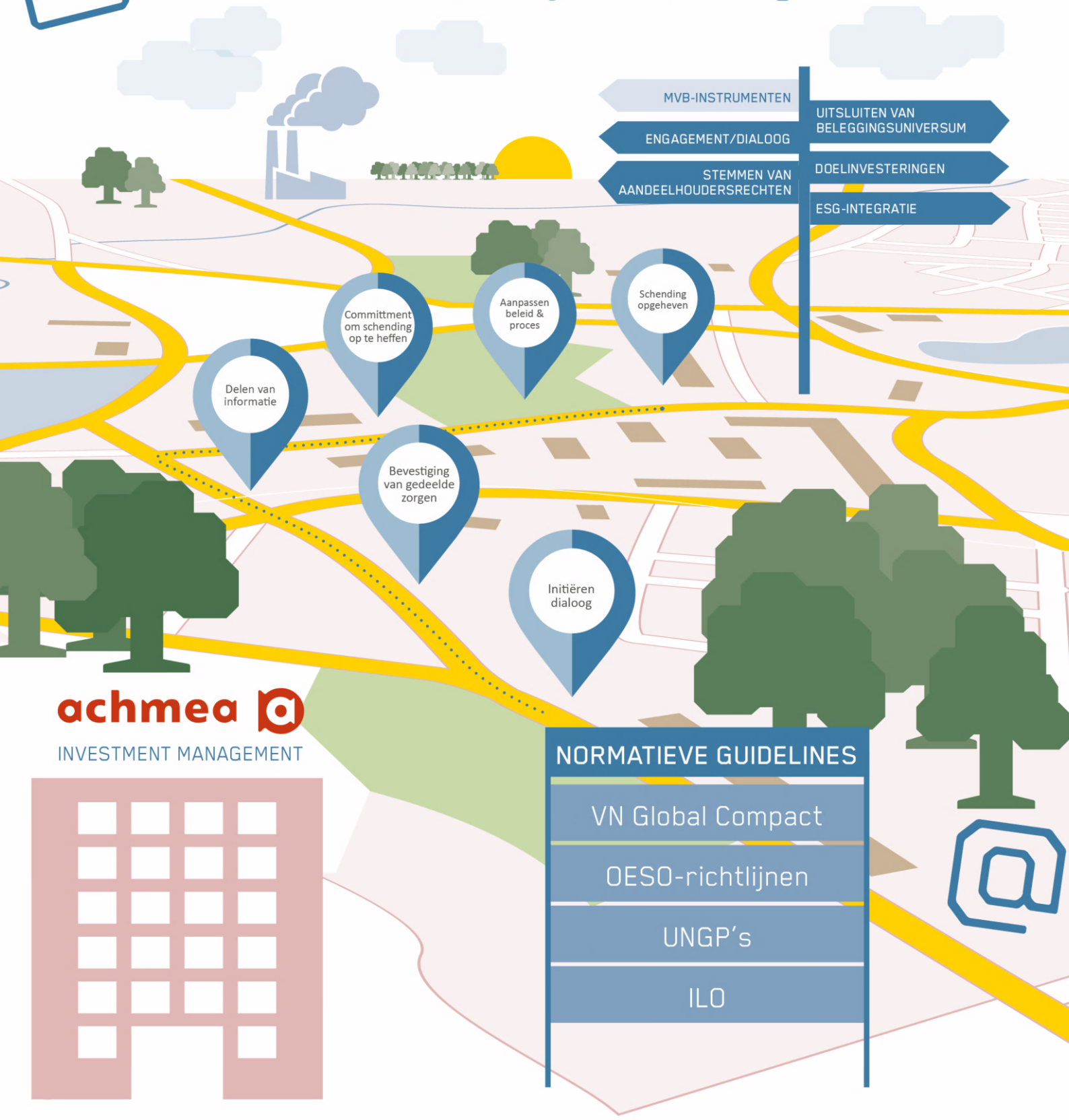
Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

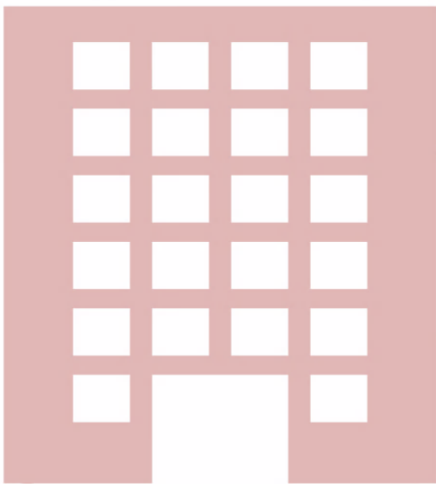
▪2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

achmea
INVESTMENT MANAGEMENT

EINDDOELEN

OPHEFFING SCHENDING

VOORKOMEN TOEKOMSTIGE SCHENDING

BEHEERSEN REPUTATIE-SCHADE & FINANCIËLE SCHADE BELEGGER

HERSTEL EN VERHAAL

8.6. Lijst van ondernemingen

8.6.1. Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
4 Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
5 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
6 Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
7 AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
8 Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
9 Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
10 Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
11 Apple Inc.	17-7-2023	Arbeidsnormen
12 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
13 Barclays PLC	17-10-2022	Mensenrechten
14 Bayer AG	16-10-2023	Milieu
15 Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
16 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
17 Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
18 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
19 Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
20 Ecopetrol SA	17-4-2023	Arbeidsnormen
Ecopetrol SA	17-4-2023	Milieu
21 Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
22 Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
23 ENGIE SA	15-2-2024	Mensenrechten
ENGIE SA	15-2-2024	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
24	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
25	First Quantum Minerals Ltd.	15-2-2023	Milieu
26	Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
27	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
28	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
29	Iberdrola SA	17-7-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-7-2023	Milieu
30	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
31	Kinross Gold Corporation	1-4-2024	Milieu
32	Macy's Inc	15-4-2022	Arbeidsnormen
33	Marubeni Corporation	15-2-2024	Mensenrechten
34	McDonald's Corp.	17-7-2023	Arbeidsnormen
35	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
36	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
37	Mitsubishi Corporation	15-2-2024	Mensenrechten
	Mitsubishi Corporation	15-2-2024	Milieu
38	Mitsui & Co.,Ltd	15-2-2024	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-2-2024	Milieu
39	Norfolk Southern Corporation	17-7-2023	Milieu
40	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
41	Oil Co. LUKOIL PJSC	15-7-2019	Milieu
42	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
43	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
44	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
45	Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
46	Petroperu SA	15-4-2022	Milieu
47	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
48	Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
49	Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
50 Seatrium Ltd.	1-4-2024	Milieu
51 Securitas AB	1-4-2024	Mensenrechten
52 Shell plc	15-1-2017	Mensenrechten
Shell plc	15-7-2022	Milieu
Shell plc	15-7-2022	Milieu
53 SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
54 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
55 Starbucks Corporation	17-7-2023	Arbeidsnormen
56 Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
57 Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
58 TC Energy Corporation	1-4-2024	Mensenrechten
59 Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
60 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
61 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
62 Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
63 TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
64 Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
65 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
66 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
67 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
68 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
69 Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen

8.7. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieupact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen/ 'OECD Guidelines'	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OESO lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 1,5 graad (maximaal 2 graden) opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

8.8. Kwalitatieve toelichting beleid

Aandelen

De ESG maatwerkbenchmark voor Aandelen Wereld ontwikkelde landen is een discretionair mandaat beheerd door de manager UBS, waardoor het eigen MVB beleid van SPF van toepassing is. De instrumenten die benoemd zijn worden dan ook toegepast binnen dit mandaat. De overige wereldwijde aandelenbeleggingen voor ontwikkelde landen en de aandelenbeleggingen voor opkomende markten zijn momenteel, ondergebracht in (multi-manager) beleggingsfondsen bij Russell Investments waarin meerdere institutionele beleggers participeren. Dit betekent dat het niet mogelijk is om de eigen uitgangspunten van het MVB-beleid toe te passen. Wel voert Achmea IM namens SPF een dialoog met ondernemingen in de aandelenportefeuille die internationale normen hebben geschonden. Russell Investments voert een eigen MVB-beleid, bestaande uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, het aangaan van een dialoog met ondernemingen, CO2 reductiedoelstellingen, ESG integratie en het uitsluiten van controversiële wapens cluster munitie) en tabak. Russell Investments rapporteert jaarlijks op hoofdlijnen over het gevoerde MVB-beleid. SPF publiceert deze rapporten op haar website. SPF streeft ernaar dat het beleggingsbeleid van externe partijen zo veel mogelijk aansluit bij de MVB-doelstellingen van SPF.

Vastrentende waarden

SPF heeft voor de Europese niet-staats obligatie portefeuille een eigen discretionair mandaat. Dit betekent dat het uitsluitingsbeleid direct wordt toegepast op deze beleggingen. In het hoofdstuk Uitsluiten worden de uitsluitingsgronden die van toepassing zijn uiteengezet. Het normatieve engagementprogramma is van toepassing. De ESG rating van de portefeuille dient minimaal gelijk te zijn aan de ESG rating van de benchmark en er is een klimaatdoelstelling van toepassing.

De wereldwijde High Yield beleggingen zijn ondergebracht in een beleggingsfonds van Achmea Investment Management met onderliggend meerdere externe high yield managers. Hetzelfde uitsluitingsbeleid is van toepassing. Deze uitsluitingen gelden ook voor het Green Bond Fonds en het Lagere Overheden Kasgeldfonds. Voor deze fondsen is normatieve en thematische engagement van toepassing.

Voor staatsobligaties geldt dat niet belegd wordt in obligaties van landen waaraan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en/of de Europese Unie een sanctie heeft opgelegd. Landen worden daarbij op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;
- Machthebbers op systematische en grove wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers schenden;

- Vanwege een hoge mate van corruptie toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Het landenuitsluitingsbeleid is van toepassing voor de discretionaire staatsobligaties en EMD. Daarbij worden staatsbedrijven van uitgesloten landen uitgesloten.

Voor EMD LC wordt deelgenomen in twee fondsen, namelijk L&G en Ninety One. Het EMD HC is een mandaat en onder beheer bij PGIM.

Hypotheek

De hypotheekportefeuille wordt ingevuld middels een fondsbelegging bij SAREF en Dynamic Credit. SAREF reserveert jaarlijks een bedrag om consumenten te stimuleren hun woning verder te verduurzamen. SAREF heeft daarbij een relatief hoge PRI score en het Particuliere Hypotheek Fonds heeft een SFDR classificatie van 8. SAREF heeft ESG geïntegreerd in haar beleid door bijvoorbeeld de koppeling met de Sustainable Development Goals (SDGs).

Alternatieve beleggingen

Bij het selecteren van nieuwe fondsen voor alternatieve beleggingscategorieën houdt SPF rekening met de hiervoor genoemde MVB-uitgangspunten.

Private Equity

Bij de selectie van private equity fondsen beoordeelt SPF zorgvuldig de inspanningen van beheerders op het gebied van ESG en maatschappelijk verantwoord beleggen. Tijdens due diligence wordt veel aandacht besteed aan de integratie van ESG factoren in de organisatie en de processen. Vragen die beantwoord moeten worden zijn: Heeft de beheerder een voldoende duidelijk beleid geïmplementeerd? Worden ESG risico's in kaart gebracht bij de aankoop van portefeuillebedrijven en worden doelstellingen gedefinieerd om positieve impact te creëren? Op welke manier monitort de manager de voortgang en wordt over ontwikkelingen gerapporteerd? Alle private equity fondsen in de portefeuille hebben een gedegen ESG beleid. Aanvullende afspraken over ESG zijn vastgelegd in side letters met de beheerders.

Met ingang van 2022 is er een 5e pijler toegevoegd aan het beoordelingsraamwerk. Een aparte pijler voor alle MVB-gerelateerde aspecten onderstreept het belang van een goede MVB-integratie in zowel de organisatie als in het beleggingsproces. Daarnaast worden in deze pijler ook verschillende aspecten van het beloningsbeleid beoordeeld. De beoordeling van de verschillende MVB-aspecten is niet nieuw, maar was tot nu toe onderdeel van verschillende andere pijlers.

Tijdens monitormeetings overlegt SPF met de fondsbeheerders over de ontwikkelingen en voortgang op

ESG gebied. SPF spoort de beheerders aan transparantie op dit gebied te blijven vergroten en, indien dit nog niet het geval is, zich te committeren aan de UN Principles for Responsible Investment. We zien over de gehele linie dat beheerders steeds meer aandacht aan MVB besteden.

Infrastructuur

Sinds 2020 belegt het pensioenfonds in Infrastructuur via Achmea Investment Management en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling, als bij de uitvoering duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan milieu-aspecten, maar ook aan sociaal-maatschappelijke factoren en aan goed fondsbestuur en transparantie (ESG-criteria). Fondsmanagers worden actief aangespoord te beleggen conform de regels van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) en deze regels te ondertekenen. Het pensioenfonds heeft er bewust voor gekozen om met haar infrastructuur beleggingen positieve klimaatimpact te realiseren en heeft dit in de portefeuille vastgelegd met een normallocatie van 25% voor de sector duurzame energie. Tevens worden fondsmanagers gevraagd om de CO₂-footprint van hun portefeuille in kaart te brengen, CO₂-doelstellingen te formuleren en hierover te rapporteren.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe infrastructuurfondsen in haar due-diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. Daarnaast worden aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen bijgewoond en gebruik gemaakt van het stemrecht. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid komen aan de orde zowel op de aandeelhoudersvergadering als door middel van engagement en dialoog rechtstreeks met de fondsbeheerder.

Vastgoed

SPF belegt hoofdzakelijk in indirect vastgoed via a.s.r. real assets investment partners¹⁰ en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling (strategische en jaarplannen), als bij de uitvoering (investerings- en desinvesteringsbeslissingen en monitoring) duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan ecologische, sociale en governance (ESG) aspecten .

Voor de vastgoedportefeuille heeft SPF een MVB-beleid op drie ESG-pijlers. Ten aanzien van de E-pijler wil SPF de CO₂-voetafdruk van de vastgoedbeleggingen reduceren. Hiertoe zal de afdruk in toenemende mate in kaart worden gebracht en reductiedoelstellingen worden gesteld. Ten aanzien van de S-pijler wordt geïnventariseerd of fondsmanagers huurders hebben die op de uitsluitingslijst van het pensioenfonds staan en gaat het de dialoog aan met fondsbeheerders over het thema Gezondheid & Welzijn. Dit sluit goed aan bij het thema Gezondheid van SPF. Op het vlak van de G-pijler wordt transparantie gestimuleerd in bestuur en rapportages en wordt aangedrongen op rapportages

volgens maatstaven van de European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles (INREV).

Daarnaast speelt informatie uit de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) een rol. Er wordt gemeten welk deel van de vastgoedfondsen participeert in GRESB, welk deel de peer group outperformed en welk deel actief duurzaamheidsdoelen tracht te realiseren met behulp van actiepunten. Ieder jaar worden in de rapportagecyclus de resultaten van de fondsen die deelnemen aan GRESB gedeeld en besproken. Deze scores maar ook andere maatregelen die de fondsmanager neemt in het kader van ESG worden meegenomen in de kwartaalrapportages en beleggingsformulieren van het betreffende fonds.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe vastgoedfondsen in haar due diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. a.s.r. ip bezoekt namens SPF aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen en maakt actief gebruik van het stemrecht. Twee maal per jaar wordt aan alle fondsmanagers gevraagd of en in hoeverre huurders in hun huurdersbestand aanwezig zijn die voorkomen op de uitsluitingslijst.

Zie voor verder overzicht het MVB jaarverslag over Vastgoed op [de website](#) van SPF.

¹⁰ Per 1 mei is Sweco Capital Consultants overgenomen door ASR Real Assets Investment Partners

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.